

SUZANA TODOROVIĆ

Univerza na Primorskem
Pedagoška fakulteta
Cankarjeva ulica 5, SLO-Koper
suzana.todorovic@upr.si

PREVZETO IN DOMAČE V SLOVENSKEM ISTRSKEM NAREČJU: ANALIZA IZBRANIH NAREČNIH BESEDIL

V prispevku etimološko razčlenjujemo romanske leksikalne izposojenke v dveh šavrinskih besedilih, ki smo jih zapisali v Novi vasi nad Dragonjo in Padni, in sicer med dialektološkimi terenskimi raziskavami, v okviru katerih smo poleg besedišča zapisovali tudi pregovore, pesmi in pripovedi v narečju. V slovenski Istri domačini govorijo poleg šavrinske različice istrskega narečja tudi rižansko podnarečje, oba različka sta prisotna le v zaledju slovenskih obalnih mest. Romanizmi v istrskoslovenskem narečju so posledica interference z istrskobeneškim narečjem (v novejšem času tudi s standardno italijanščino), saj je bilo romansko (obmorsko) narečje do nedavnega glavni istrski sporazumevalni jezik.

0. Uvod¹

V Istri domačini ohranjajo dve različici istrskoslovenskega narečja – šavrinsko in rižansko, in sicer v zalednem oziroma podeželskem delu mest Koper, Izola, Piran in Ankaran, tj. vzhodno od črte Dragonja–Šared–Bertoki–Hrvatini. V mestih in krajih ob morju (zahodno od omenjene črte) avtohtono romansko prebivalstvo govori le istrskobeneško narečje, ki je lokalna (istrska) različica italijanskega beneškega dialekta. Zamboni (1980: 9) istrobeneščino uvršča v beneško narečno skupino, in sicer med kolonialne idiome, tako kot beneško dalmatinščino, tržaščino idr. V pokrajinah na vzhodni obali Jadrana in vzhodnem delu Sredozemlja je beneščina od 10. stoletja dalje uveljavljala kot rezultat družbene, kultur-

¹ Delo je napisano v okviru projekta »Lingvistička geografija Hrvatske u europskome okružju (LinGeH)« ki ga pri HAZU financira Hrvatska zaklada za znanost (HRZZ) 3688.

ne in politične premoči Beneške republike.² V nekaterih krajih, ki se raztezajo na prehodu med istrskoslovenskim in istrskobeneškim jezikovnim arealom (na primer v Dragonji, Bertokih, Hrvatinih, Cereju, Premančanu), Istrani govorijo obe narečji, saj sta tu vedno sobivali obe narodni skupnosti.

Omenjeni narečji sta bili skozi zgodovino vselej v stiku, a je bilo njuno medsebojno vplivanje nesorazmerno, ker sta imeli drugačen sociolingvistični položaj. Dejstvo, da je bilo istrskobeneško narečje do konca druge svetovne vojne glavni istrski sporazumevalni jezik,³ je vplivalo na rabo jezika podeželskega (istrskoslovenskega) in mestnega (istrskobeneškega) prebivalstva. Prvi so bili večinoma dvojezični, saj so bili vselej odvisni od mest, kjer so prodajali kmečke pridelke in nabavljali dobrine, ki jih na vasi ni bilo. Mestno prebivalstvo se slovenskim govorcem ni prilagajalo, ker so podeželani večinoma govorili oba jezika, sami pa so bili enojezični. Omenjene sporazumevalne navade so vplivale na jezikovno prevzemanje in interference – v slovenskem istrskem narečju beležimo precejšnji delež romanskih izrazov (prim. Giljanović 2011), istrskobeneško narečje pa vsebuje neznatno število slavizmov, kot na primer *mata'vilš* 'motovilec', *k'luka* 'kljuka', *ku'dič* 'hudič', *pešterna* 'varuška', *pa'tok* 'potok' (prim. Todorović 2019: 63).

Za istrskoslovensko narečje je značilna interferenca iz bližnjega istrskobeneškega narečja (v sodobnejšem času tudi iz standardne italijanščine), ki se odraža na vseh jezikovnih ravninah. V času narečjeslovnih raziskav v slovenski Istri (prim. Todorović in Koštiál 2014, Todorović 2015, Todorović 2017a, Todorović 2018 idr.) smo poleg besedja zapisali tudi več narečnih pregovorov, povedi in pripovedi, ki odražajo pogosto rabo romanizmov.

V nadaljevanju predstavljamo nekaj primerov narečnih besedil, pridobljenih med omenjenimi dialektološkimi raziskavami, v katerih beležimo prisotnost leksikalnih izposojenk; poglobljena analiza bi nedvomno osvetlila obstoj številnih kalkov, kot na primer na Škofijah *'duostj bə'yata* (kalk po it. *assai ricca*), *ka je 'tiela* (kalk po knj. it. *che cosa voleva*), v Pučah *šen st'ála s'lābo* (kalk po it. *stavo male*), *bi'teja ot 'poslo* (kalk po it. *negozio di scarpe*), in drugih vrst izposojenk.

Hrvatini

Sen ku'rala, ker kur'jera me ni špe'tala. 'Tekla sem, ker me avtobus ni počakal.' ali *Sen 'bila u 'Tərsti en šen čepila na ž'venditi 'ane 'lepe škar'pete 'roše de ka'mošo.* 'Bila sem v Trstu in na razprodaji kupila ene lepe rdeče čevljičke iz semiša' (Todorović 2017a: 57).

² Prim. Skubic 1997: 10, 11.

³ Prim. Filipi 1988–89: 153–163.

Škofije

Si 'dajʉə ri'ʒʉən inʉə 'tuərtʉə. 'Si dajo prav in si oporekajo.'; Te'ňan je bou 'mikəna 'fara za'tu se je far več 'buotə 'lementou, da na 'muore 'živət za'tu, kʉ nə'bedən 'neće mrət.

'Muoja 'nuəna, 'Ančka Dar'jačka (Aća 'Bikəla), je bla 'lavand'jera. Sak č'jedən je p'rata də'ma 'rubə uət bap s 'Tərsta ɛn 'puole jə je pə'lata na'zäj u Tərst. Sex 'suort se jʉ je zʉə'ditə. 'Anbat, kʉ je nar'dita an lyx, je bou p'räveč 'muočen, ɛn je 'data 'nutrij an liep ko'redo uəd 'ane 'Judnie, kʉ je bta 'duostʉ bə'gata. U 'lyyʉ se je tə'vaja zbež'ňala. Ma je bta 'uəna 'žalastna! Ni z'ňala ka bə, kʉ 'una 'Judña je bla 'duostʉ tre'menda. Ben, ka je 'tiela, je 'zieta tə 'rubə ɛn je 'näsla u 'Tərst. Kʉ je 'vidta ta 'Judña tə 'rubə, je kər'čata: »Me page'ra 'tuto, koš ke me ga fato!« 'Buoya 'muoja 'nuəna, kʉ je bta u mē'zierjʉ, jə je to'kalə prät 'duostʉ 'rube za neč, da je p'tacata 'unə zbež'ňanə to'vajo.

V prevodu:

Moja babica, Ančka Darjačka, je bila perica. Vsak teden je doma prala perilo za ženske iz Trsta in ga peljala nazaj v mesto. Zgodilo se ji je marsikaj. Nekoč je naredila premočen lug in vanj namočila balo neke Judinje, ki je bila zelo bogata. Vlugu se je prt preluknjaj. Kako je bila ona žalostna! Ni vedela, kaj bo, ker je bila tista Judinja grozna. Kaj je hotela, vzela je stvari in jih nesla v Trst. Ko je Judinja videla to perilo, je kričala: »Plačali mi boste vse, kar ste mi naredili!« Uboga moja babica, ki je živela v revščini, je morala oprati še veliko perila zastonj, da je poplačala tisti preluknjan prt (Todorović 2017a: 50, 84, 85).

Puče

Ma'ještra, Š'telo mē jə daʉ 'ano 'puño 'lätə u fjanck. 'Učiteljica, Stelio me je udaril s pestjo sem, v bok.'

'Anbot sən st'ala s'lābo 'əno 'mēdɛx mā jə 'poslo u Lub'jano pəd 'vižito. No'bänmē 'nisen neč po'vəla. 'Sāma sən šla s kor'jero. Tu jə blo tən o'kuli 'nuvəya 'ləta. U bi'təyax jə blə 'puno li'di. 'Pole sən 'vidla, da 'iman u'māzane 'poslā 'əno sən šla u bi'təyo ət 'poslo 'əno sən p'rāšala: »Čyjte, ši'ňora, 'forši 'jimastā 'uno 'patino za z'luštāt 'poslā? Biti'garka mē jə 'rākla: »Oprostite, gospa, prav nič vas nisem razumela.« Sən blā ta'ku rab'jana 'əno sən 'rākla: »Ma kāj, 'lätə u Lub'janə nā š'rājastā pə slo'veňsko?«

V prevodu:

»Nekoč sem se počutila slabo in zdravnik me je poslal na pregled v Ljubljano. Nikomur nisem nič povedala. Šla sem sama z avtobusom. Bilo je okoli novega leta. V trgovinah je bilo veliko ljudi. Potem sem opazila, da imam umazane čevlje, vstopila sem v trgovino s čevlji in vprašala prodajalko: Gospa, imate morda loščilo za čevlje? Prodajalka mi je odgovorila: Oprostite, gospa, prav nič vas nisem razumela. Bila sem zelo jezna in sem ji odgovorila: Mar tu v Ljubljani ne govorite slovensko?« (Todorović 2018: 71, 74).

Weinreich (1974: 3) pojasnjuje, da je splošen, univerzalen razlog za leksikalno inovacijo potreba govorcev po označevanju novih stvari, oseb, krajev in pojmov. Meni, da je prevzemanje prepleteno z ekonomičnostjo jezika – lažje je namreč uporabiti nove, izdelane oznake, kakor na novo opisovati stvari. Besedišče določenega jezika je morda v nekem obdobju nezmožno opisovati nove stvari in pojme.

Furlanova (2008: 12) opozarja, da izposojenke niso znak šibke izraznosti jezika, ampak govorijo o aktivnem stiku s sosednjimi jezikovnimi območji in so zato odraz živosti jezika. Samo mrtvi jeziki niso namreč jeziki v stiku. Vsak živ jezik, narečje ali govor pa je po definiciji jezikovni sistem v stiku. Izposojenke so tako kot domače besedje naravni sestavni del vsakega živega jezika. Domače besedje s svojimi morfo-sintaktičnimi značilnostmi določa pravila, kako bodo tuji jezikovni elementi vanj sprejeti, in predstavlja osrednji, jedrni del jezika.

1. Metoda dela

Narečni besedili, ki sta predmet pričujočega prispevka, smo posneli med dialektološkim terenskim delom v Novi vasi nad Dragonjo in Padni, kjer domačini govorijo šavrinsko podnarečje, ki skupaj z rižanskim podnarečjem sooblikuje istrskoslovensko narečje. V raziskavi, med katero smo poleg pripovedi beležili tudi posamezne izraze, izhajajoče iz že vnaprej pripravljene vprašalnice, so sodelovali aktivni govorci narečja, ki svojo materinščino vsakodnevno negujejo v družinskem krogu in med prijatelji.

V nadaljnji fazi raziskave smo pripovedi zapisali s slovensko fonetično pisavo in izpostavljene romanizme (v besedilu so označeni s krepkim tiskom) etimološko obdelali.

Romanske izposojenke smo zapisali na naslednji način – samostalnike in pridevnike smo predstavili v imenovalniku ednine moškega, glagole pa v nedoločniški obliki. Izraze, ki se v besedilih ponavljajo večkrat, smo analizirali ob prvi omembi.

Za izbrane narečne izraze smo pripravili etimološke članke. Rabo prepozna-nega romanskega izraza smo primerjali s sorodnimi izrazi, ki jih uporabljajo govorci v drugih istrskoslovenskih krajih, in sicer v Novi vasi nad Dragonjo, Padni, Svetem Petru, Borštu, Krkavčah, na Tinjanu, v Dekanah, na Škofijah, v Pučah in Svetem Antonu. Omenjene izraze smo prav tako pridobili med dialektološkim raziskavami, narečni korpus pa je objavljen v več monografijah, prim. Todorović in Koštiál 2014, Todorović 2015, Todorović 2017a, Todorović 2018. Zapisane slovenske ustreznice za obravnavani pojem smo primerjali z izrazi, ki jih uporabljajo hrvaški čakavski govorci v Boljunu, Roveriji in Funtani.

Izpostavljene romanske izraze smo v nadaljevanju povezali z odgovarjajočimi predlogami, ki so večinoma istrskobeneške ali knjižnoitalijanske, ter tako določili bližnjo etimologijo besede, tj. prvi vir, iz katerega je bila beseda sprejeta v slovenske istrske govore.

Razširjenost oziroma rabo besede smo, če smo v razpoložljivih slovarjih in drugi literaturi (prim. Todorović 2016a) našli podatek, potrdili za tržaško italijanščino, beneščino, benečansščino, muglizanščino, furlanščino in knjižno italijanščino – če izraz ni bil neposredno prevzet iz knjižnega jezika. Na koncu vsakega etimološkega članka je podano zadnje, največkrat latinsko izhodišče prevzetega izraza (prim. DELI – CD-ROM, Meyer-Lübke).

2. Anka čuk ja an tić

U'čitál, 'tabot já 'nonić še 'reko ma'ještro, já 'ordnau, da pər'nāsemo u š'kolo di'veršá 'ruže. 'Jās 'sen kon'tento nab'rala an 'maco en u š'kole sen 'dala na 'muj klop, pu 'naše 'bānk. Ma'ještro já z'mojeɣa 'maca u'zeɣ 'ružo en uz'diyno ɣor en p'rašau, 'kaj já tu. Z'māná já z'látelo: »Čibu'rička, čibu'ričić.« Ma'ještro pa já malkon'tent 'reko: »Čuk, to je šipek, po slovensko.« 'Jās 'sen b'la 'malo u'fendēna, šá 'sen z'nala po'vedāt, 'kaj já, 'samo pu 'naše. Vər'dña, ki já se'dēla 'pər 'māná, pa já 'rākla pu krku'čansko: »Ma u'čitál, ma 'kaj ná z'nate, da 'anka 'čuk ja an 'tić?!« 'Ponjār já Vər'dña 'rākla: »Ma mi diš'korimo pu 'naše.« U'si s'mo 'ratalē šerje en poš'lyšale p'řediko ut 'čitála, ka'ku pu 'naše ni slo'vensko. Ku já tu 'zāznau 'nonić do'ma, já 'reko: »'Bon šu 'jās p'rašat ma'ještra na zās'tanek, da ku z'na, 'kaj já 'matarnē 'jázák en du mi já 'daɣ š'kolá za 'vadet. On ná z'na, da s'mo sá sku'sere 'tukle p'rute fa'šišton za š'rajāt en 'kantāt pu 'naše; en 'naše já slo'vensko. 'Kašne ma'ještre so tu, 'kakšne so te 'nove ɣuspo'dare, ku na'zāj ná s'memo š'rajat pu 'naše.«

R. K., Nova vas nad Dragonjo

V prevodu:

Tudi čuk je ptič

Učitelj, takrat je ded pravil »maještro«, je ukazal, naj v šolo prinesemo razne rože. Veselo sem nabrala šop rož in jih v šoli položila na klop, po naše »bank«. Učitelj je iz šopka potegnil cvet, ga vzdignil in vprašal, kaj je to. Iz mene je kar zletelo: »Čiburička, čiburičić.« Nezadovoljen je rekel: »Čuk, to je šipek, po slovensko.« Užaljena sem bila, ker sem rastlino poznala, vendar »po naše«. Virginija, ki je sedela ob meni, je v krkavškem govoru dejala: »Učitelj, a ne veste, da je tudi čuk ptič?« Potem je dodala: »Mi govorimo po naše«. Nato smo vsi poslušali učiteljev poduk, kako naš govor ni slovenski govor. Ko je to izvedel doma moj dedek, je dejal: »Na roditeljskem sestanku bom jaz vprašal učitelja, kaj je to materni jezik in kje je sploh pridobil izobrazbo. On ne ve, da smo se s kosirji borili proti fašistom, da bi lahko peli in govorili »po naše«. In naše je slovensko. Kakšni učitelji so to, kakšni so ti novi gospodarji, če spet ne smemo govoriti »po naše«?»

'Tabot 'takrat'

Prislov *'tabot* 'takrat' smo zabeležili tudi v drugih istrskih krajih, na primer v Svetem Antonu – *Sāj, kō smo s'tarę 'tārko, kō jā bla 'tābot 'ona, z'nāmo, za'kāj jā χō'dila 'močno pō 'malen.*, 'Sedaj, ko smo stari toliko, kot je bila on takrat, vemo, zakaj je hodila tako počasi.' (Todorović 2018: 78), *'tabot p'lešejo št'riye* 'takrat plešejo čaravnice' (Todorović 2015a: 55), *Tabat je bou kon'fin - Linja Morgan mjes S'riedne en Du'taie Ško'fije.* 'Takrat je bila meja – Morganova linija – med Srednjo in Dolenjo Škofijo.' (Todorović 2017a: 78).

Prislov *'tabot* je sestavljen iz domačega oz. istrskoslovenskega zaimka *ta* in prislova *bot* 'krat', ki ga poznajo tudi slovenski istrski govori, na primer *Te'han je bou 'ana 'mikeņa 'fara za'tu se je far več 'buotō⁴ 'lementou, da na 'muore živet za'tu, kī nō'beden 'neće mrət.* 'Tinjan je bil majhna fara, zato se je duhovnik večkrat pritoževal, da ne more živeti, ker noče nihče umreti.', *Ta je χ'uodō več 'buotj γ'liedat, da ne bī 'kəšən 'pōršo 'nutrj.* 'Ta je šel večkrat gledat, da ne bi kdo vdrl v hišo.' (Todorović 2017a: 84, 87).

Bezljaj beleži, da izraz poznata tudi goriško in beneško narečje ter navaja Menđeja, ki izpostavlja furlanski izraz *un bōt* 'prvič', prevzet iz stvn. *bot* 'zapoved' k *bieten* 'nuditi'. Bezljaj (po Striedter-Temps) nadalje beleži, da je zaradi začetnega slovenskega *b* možno, da je bil zahodnoslovanski izraz sprejet z romanskim posredovanjem (ESSJ I: 35).⁵

'Nonić 'ded, stari oče'

Samostalnik *'nonić⁶* je razširjen v celotni Istri, na primer – v slovenskih istrskih narečjih – v Padni *'nonić*, v Svetem Petru *'nonić* (Todorović in Koštiál 2014: 96), v Borštu in Krkavčah *'nonić*, na Tinjanu *'nono* (Todorović 2015: 101), v Dekanih *'nuənuə*, na Škofijah *'nuəno* (Todorović 2017a: 151), v Pučah *'nono*, v Svetem Antonu *'nuəno* (Todorović 2018: 166). Izraz poznajo tudi govorniki čakavskega narečja v Istri, na primer v Fontani *nūono* (MFR 53), v Boljunu *nūono* (RBG 154), v Roveriji *nōno* (RRG 175).

Izraz je prevzet iz istr. ben. *nono* 'ded' (VG 686, Manzini in Rocchi 142), prim. istr. ben. v Kopru, Izoli in Piranu *'nono* (Todorović 2016a: 140), v Momjanu, Bujah, Brtonigli, Funtani, Kanfanaru *nono* (IbLA 298); prim. trž. it. *nono* (GDDT 403), ben. *nóno* (Basso in Durante 169), beneč. *nono* (Boerio 443), mugl. *nóno* (DDM 106), knj. it. *nonno*.

Po Cortelazzu in Zolliju je zadnji vir besede otroški poznolatinski izraz *nōnno(m)* 'dojiljin mož'; oz. *nōnna(m)* 'dojilja' (DELI – CD-ROM), Meyer-Lüb-

⁴ Množina.

⁵ Prim. Todorović 2017b: 51.

⁶ *Pomanjševalnica*.

ke (REW 5817) pa izvaja besedo iz osnov *nanna*, *ninna*, *nonna*, ki so nejasne oziroma popačene besede.

Samostalnik *'nonić* je hibridna izposojenka, sestavljena iz romanske osnove *non-* in domače pomanjševalne pripone *-ić*.

Ma'ještro 'učitelj'

Samostalnik *ma'ještro* uporabljajo v vseh slovenskih istrskih idiomih, na primer v Padni *maj'ještro*, v Svetem Petru *ma'ještro* (Todorović in Koštiál 2014: 92), v Borštu *ma'ještro*, v Krkavčah *ma'ještro* (Todorović 2015: 97), na Škofijah *ma'ještro* (Todorović 2017a: 146), v Pučah *ma'ještro*, v Svetem Antonu *ma'ještro* (Todorović 2018: 160).

Besedo poznajo tudi v čakavskem delu Istre, na primer v Boljunu *měštar* (RBG 131), v Roveriji *maj'ještro* (RRG 314), v Funtani *kàmarà* (MFR 37).

Beseda je prevzeta iz istr. ben. *maestro*, *mestro* (VG 565, 623, 624), *mèstro* 'učitelj' (Manzini in Rocchi 131), prim. v Kopru in Izoli *ma'estro*, v Piranu *'meštro* (Todorović 2016a: 135); trž. it. *mestra* (f.) (GDDT 375), beneč. *mistro* (Boerio 418), mugl. *mèstro* in *maestro* (DDM 97), knj. it. *maestro*.

Zadnji izvor besede je lat. *magīstru(m)* 'učitelj' (REW 5229) iz *magīsteros*, sestavljen iz *māgis* 'več' in *-tero*, ki označuje nasprotje med dvema pojmom (DELI – CD-ROM).

'Ordnat 'ukazati'

Glagol *'ordnat* lahko povežemo z glagolom *γor'nat* 'ukazati, naročiti', ki ga beležimo v Pučah (Todorović 2018: 228); prim. v Svetem Antonu *'uerdinēt* 'naročiti' (samostalnik *'uerden* 'ukaz') (Jakomin 137). Izraz uporabljajo tudi čakavski govorniki v Istri, na primer v Boljunu *ordināt* 'naročiti, ukazati' (RBG 165) in na Roveriji *ordināti* (RRG 186).

Navedeno obliko, ki je prevzeta iz istr. ben. *ordinar* 'ukazati, naročiti' (VG 707), lahko primerjamo s knj. it. *ordinare* 'ukazati, naročiti' (ZING – CD-ROM). Izraz izhaja iz lat. glagola *ōrdīnāre* 'ukazati' (DELI – CD-ROM; REW 6090) iz lat. *ōrdine(m)* 'ukaz' (DELI – CD-ROM).⁷

Š'kola 'šola'

Samostalnik *š'kola* je prisoten v vseh istrskih idiomih, na primer – v slovenskih istrskih narečjih – v Novi vasi nad Dragonjo *š'kola*, v Padni in Svetem Petru *š'kola* (Todorović in Koštiál 2014: 92), v Krkavčah *š'kolā* (Todorović 2015: 97), v Pučah *š'kola* (Todorović 2018: 160), in v istrskih čakavskih govorih, na primer v Boljunu *škuōla* (RBG 270), v Roveriji *škōla* (RRG 270).

⁷ Prim. Todorović 2017b: 55.

Leksem je prevzet iz istr. ben. *scóla* ‘šola’ (VG 977, Manzini in Rocchi 205), prim. v Kopru *s’kola*, v Izoli in Piranu *s’kōla* (Todorović 2016a: 135); prim. trž. it. *scola* (GDDT 595), ben. *scola* (Basso in Durante 247), beneč. *scola* (Boerio 629), mugl. *skuóla* (DDM 155), furl. *scuèle* (NP 992), knj. it. *scuola*. Beseda izhaja iz lat. *schōla(m)*, ki ima svoj vir v gr. *scholē* ‘prosti čas, študijska dejavnost’ (DELI – CD-ROM).

Di’vers ‘različen, raznolik’

Omenjenega pridevnika nismo zasledili v razpoložljivem istrskoslovenskem in istrskočakavskem dialektološkem gradivu. Izraz, ki je bil najverjetneje prevzet iz pogovorne italijansčine, ni dokumentiran niti v beneških narečnih slovarjih. Za obravnavani pojem istrskobeneški govorci uporabljajo prislova *šaj* ali *’mučo* ‘veliko’, ki označujeta kolikost in kvaliteto, torej tudi v pomenu ‘različen, raznovrsten’.

Besedo lahko povežemo s knj. it. besedo *diverso* ‘različen’, ki izhaja iz lat. pridevnika *divērsu(m)*, iz preteklega participa glagola *divērtēre* ‘obrniti v nasprotno smer’ (DELI – CD-ROM).

Kon’tento ‘veselo’

Prislov *kon’tento*, ki ni dokumentiran v obstoječem dialektološkem gradivu s področja slovenskih in hrvaških istrskih govorov, lahko povežemo le s pridevnikom *kon’tent* ‘vesel’, ki ga pozna večina istrskih govorov, na primer v slovenski Istri – v Novi vasi nad Dragonjo *kon’tent*, v Padni in v Svetem Petru *kon’tent* (Todorović in Koštiál 2014: 121), v Borštu *kon’tent*, v Krkavčah *kun’tent*, na Tinjanu *kon’tent* (Todorović 2015: 124), na Škofijah *kon’tient* (Todorović 2017a: 181), v Pučah *kon’tent* (Todorović 2018: 201). Omenjeni pridevnik lahko primerjamo z nekaterimi čakavskimi izrazi, na primer v Boljunu *kontient* ‘zadovoljen’ (RBG 2015: 99), v Roveriji *kuntěnat* (RRG 2014: 135), v Funtani *kuntěnat* (MFR 2006: 43).

Izraz je prevzet iz istr. ben. *contento* ‘vesel’ (VG 244), prim. v Kopru *kon’tento*, v Izoli *kon’tento*, v Piranu *kon’tento* (Todorović 2016a: 171); prim. trž. it. in beneč. *contento* (GDDT 171; Boerio 191), knj. it. *contento*. Medtem ko Cortelazzo in Zolli izvajata lat. izraz *contěntu(m)* iz part. perf. glagola *continēre* ‘zadrževati znotraj meja’ (DELI – CD-ROM), ga Meyer-Lübke (REW 2128) povezuje z lat. *contěntu(s)* ‘zadovoljen’.⁸

Drugih sorodnih izrazov, ki bi jih lahko povezali z narečnim prislovom *kon’tento* ‘veselo’, v razpoložljivih narečnih slovarjih nismo našli; izraz lahko pomensko povežemo le s knjižnoitalijanskim načinovnim prislovom *contentamente* ‘veselo’ (DELI – CD-ROM).

⁸ Prim. Todorović 2016b: 103.

'Maco 'šopek'

Samostalnik *'maco* je prisoten tudi v drugih slovenskih istrskih krajih, npr. v Borštu *'mac* (Todorović 2015: 129), na Škofijah *moc* (Todorović 2017a: 188), v Pučah *'maco* (Todorović 2018: 2019). Poznajo ga tudi čakavski govori v Istri, na primer v Boljunu in Roveriji *măc* (RBG 124; RRG 151).

Leksem je prevzet iz istr. ben. *mazo, maso* 'šop' (VG 611; Manzini in Rocchi 128), prim. v Kopru, Izoli in Piranu *'mašo* (Todorović 2016a: 178); trž. it. *mazo* (GDDT 370), beneč. *scola* (Boerio 629); furl. *maz* (DDM 583), knj. it. *mazzo*.

Beseda, ki jo lahko povežemo s knjižnoitalijanskim izrazom *mazzo* 'šop', izhaja iz izraza *mazza*, ki ima svoj vir v vulgarnolatinski besedi *mattea(m)*, ki še nima pojasnjenega izvora (DELI – CD-ROM).

'Bánk 'klop'

Samostalnik *'bánk* poznajo vsi slovenski istrski idiomi, na primer v Padni *'bánk* (Todorović in Koštiál 2014: 103), v Borštu *ban'keu* (Todorović 2015: 107), v Dekanah in na Škofijah *bonk* (Todorović 2017a: 107), v Pučah *bank*, v Svetem Antonu *bánk* (Todorović 2018: 117). Izraz lahko povežemo s sorodnimi čakavskimi izrazi, na primer v Boljunu *bănak* (RBG 7), v Roveriji *bănak* (RRG 27), v Funtani *bănak* (MFR 19).

Beseda je prevzeta iz istr. ben. *banco* (VG 62; Manzini in Rocchi 11), prim. v Kopru, Izoli in Piranu *'banco* (Todorović 2016a: 94); prim. trž. it. in beneč. *banco* (GDDT 53; Boerio 60), mugl. *bánča* in *bank* (DDM 9, 10), knj. it. *banco*. Zadnji vir besede je frankovska beseda *bank* 'klop' (DELI – CD-ROM).

Malkon'tent 'nezadovoljen'

Pridevnika *malkon'tent* sicer nismo našli v razpoložljivih narečnih slovarjih, a besedo nedvomno uporabljajo tako slovenski kot čakavski govorniki v Istri. Izraz je bil najverjetneje prevzet iz nekega istrskobeneškega govora, možna pa je tudi neposredna izposoja iz knjižne italijanščine, prim. *malcontento* 'nezadovoljen', ki je tvorjena iz lat. *male* (rabljen kot prislov) – *malu(m)* 'hudoben' in *contĕntu(s)* 'zadovoljen'⁹ (DELI – CD-ROM; REW 2128).

U'fendĕn 'užaljen'

Pridevnik oz. pretekli particip *u'fendĕn* je nedvomno razširjen v večini slovenskih in hrvaških govorov v Istri, a ga v razpoložljivih slovarjih nismo našli; dokumentiran je le za roverske govore, na primer *ufĕnden* in *ufĕnžen* 'užaljen' (RRG 298).

⁹ Prim. etimologijo besede *kon'tento* 'veselo'.

Izraz lahko povežemo z glagolom *u'fendet* 'užaliti', ki je bogato dokumentiran v Istri, na primer – v slovenskih idiomih – v Novi vasi nad Dragonjo *u'fendet*, v Padni in Svetem Petru *u'fendat* (Todorović in Koštiál 2014: 121), v Borštu, Krkavčah in na Tinjanu *u'fendat* (Todorović 2015: 124), v Dekanih *ofjendit*, na Škofijah *uffjendet* (Todorović 2017a: 185), v Pučah *u'fendet*, v Svetem Antonu *ofjendet* (Todorović 2018: 206). Leksem lahko povežemo tudi z nekaterimi čakavskimi izrazi, na primer v Boljunu *ofiendit* 'užaliti' (RBG 2015: 99), v Roveriji *ufënditi* (RRG 2014: 298), v Funtani *ufienditi* (MFR 2006: 43). Glagol je prevzet iz istr. ben. *ofender*, prim. v Kopru, Izoli in Piranu *ofender* (Todorović 2016a: 176).

Narečni pridevnik (oz. pretekli particip) *u'fenden* 'užaljen' je izposojen iz istr. ben. *ofefo* 'užaljen' (VG 697; Manzini in Rocchi 143); prim. ben. *ofeso* (Basso in Durante 172), beneč. *ofèso* (Boerio 449), knj. it. *offeso*.

Zadnji vir navedenih izrazov je lat. *offendere* 'zadeti ob' (DELI – CD-ROM; REW).

Obravnani pridevnik je hibridna izposojenka, sestavljena iz romanske osnove *ufend-* in domače pridevniške pripone *-en*.

Diš'korit 'govoriti'

Glagol *diš'korit* uporabljajo le v Krkavčah, na primer *diš'korit* (Todorović 2015: 95), v vseh drugih krajih slovenske Istre pa govorci uporabljajo glagola *š'rajat* ali *govorit*, na primer v Borštu in na Tinjanu *š'rajat* (ibid.), v Novi vasi nad Dragonjo *š'rajät* (Todorović in Koštiál 2014: 38), v Dekanih *ɣəv'uärit*, na Škofijah *š'rajat* (Todorović 2017a: 105), v Pučah *š'räjät*, v Svetem Antonu *š'rajät* (Todorović 2018: 115). Izraz *govorit* je domača beseda, *š'rajat* pa ima nemški izvor.

Glagol *diš'korit* lahko povežemo z izrazi, ki so dokumentirani v hrvaških čakavskih govorih, na primer v Boljunu *diškòrit* (Francetić, 56).

Izraz je prevzet iz istr. ben. *discòrer* 'govoriti' (VG 314), prim. trž. it. *discòrer* (GDDT, 203), beneč. *descorer* in *discorer* (Boerio, 228, 240), ben. *discórare* (Basso in Durante 88), furl. *discòri* (NP 246).

Beseda izvira iz lat. glagola *dīscūrre* 'govoriti' (REW 2663), ki je sestavljen iz *dis-* + *cūrre* 'teči sem ter tja' (DELI – CD-ROM).¹⁰

Glagol *diš'korit* je tvorjen iz romanske osnove *diškor-* in poslovenjene glagolske nedoločniške pripone *-it*; pri omenjeni izposojenki gre za besedotvorno prilagoditev romanskega nedoločnika s slovenskim.

¹⁰ Prim. Todorović 2015: 145.

'Šerjo 'resen'

Pridevnik *šerjo*, ki smo ga v slovenski Istri zapisali le v Novi vasi nad Dragonjo, poznajo tudi čakavski govorniki v Istri, na primer v Boljunu *siêrij* (RBG 244), v Roveriji *šerijo* (RRG 266).

Izraz je prevzet (najverjetneje s posredovanjem nekega istrskobeneškega govora) iz knjižnoitalijanskega pridevnika *serio* 'resen', ki izvira iz lat. *sēriu(m)* 'resen, težek', indoevropskega izvora (DELI – CD-ROM).

P'predika 'pridiga'

Samostalnik *p'predika* sicer poznajo tudi drugi slovenski istrski idiomi, a namesto soglasnika *k* govorniki izgovarjajo zvoneči mehkonebni pripornik *ɣ*, na primer v Pučah *p'radiya* (Todorović 2018: 117).

Izrazu *predika* ustrezajo različice, ki so dokumentirane v čakavskih idiomih, na primer v Boljunu in Roveriji *prèdika* (RBG 203; RRG 214), v Funtani *prèdika* (MFR 61).

Omenjeni izrazi so prevzeti iz beneč. *predica* (Boerio 531) ali knj. it. *predica* (DELI – CD-ROM), medtem ko različice tipa *predega* ustrezajo istr. ben. *prèdega* (VG 628; Manzini in Rocchi 170); prim. trž. it. *predica* in *predega* (GDDT 491), mugl. *prèdija* (DDM 126), furl. *predicie* (NP 805).

Zadnji vir vseh navedenih različic je učeni lat. glagol *praedicare* (REW 6718) 'oznaniti, hvaliti/slavit' (DELI – CD-ROM).

Fa'šišť 'fašist'

Samostalnik *fa'šišť*, zabeležen v Novi vasi nad Dragonjo, sicer ni dokumentiran v drugih istrskoslovenskih govorih, a ga lahko povežemo z nekaterimi čakavskimi variantami, na primer v Roveriji *fašišťa* 'fašist' (RRG 76).

Izraz je najverjetneje prevzet iz nekega istrskobeneškega govora, na primer istr. ben. *fassista* (VG 361); prim. trž. it. *fasista* (GDDT 226), knj. it. *fascista* 'fašist'.

Zadnji vir besede ja lat. *fāsce(m)*, ki še nima pojasnjene izvora (DELI – CD-ROM).

'Kantāt 'peti'

Glagol *'kantat* beležimo v večini istrskoslovenskih govorov, na primer v Novi vasi nad Dragonjo *'kantāt*, v Padni *'kântāt*, v Svetem Petru *'kântāt* (Todorović in Koštiál 2014: 90), v Borštu *'kantat*, Krkavčah *'kântat*, na Tinjanu *kontət* (Todorović 2015: 95), Škofijah *'kontət* (Todorović 2017a: 144), Pučah *'kântat* v Svetem Antonu *'kântāt* (Todorović 2018: 158).

Povežemo ga lahko tudi z izrazi, dokumentiranimi v hrvaški Istri, na primer v Boljunu *kantàt* (RBG 86), v Roveriji *kantēvāti* (RRG 109), v Funtani *kantàti* (MFR 38).

Glagol je prevzet iz istr. ben. *cantar* (Vacotto 71; VG 162), prim. v Kopru, Izoli in Piranu *kan'tar* (Todorović 2016a: 133); prim. trž. it. *cantar* (GDDT 123), beneč. *cantàr* (Boerio 129), ben. *cantare* (Basso-Durante, 56), furl. *ciantà* (NP 131), mugl. *čantár* (DDM 23), knj. it. *cantare*.

Zadnji vir izraza je lat. glagol. *cantāre* (REW 1611) oziroma *cānere* 'peti', ki je indoevropskega izvora (DELI – CD-ROM; REW 1611).

Obravnavani narečni glagol je sestavljen iz romanske osnove *kant-* in poslovenjene glagolske nedoločniške pripone *-at*; pri omenjeni izposojenki gre za besedotvorno prilagoditev romanskega nedoločnika s slovenskim.

3. *Cupaki in dolorji*

'Kadar ki 'sən (ji)'mela za 'jət 'rodət, 'sən ɣo'dila ot 'dume, sà 'reče s'Padne du Ū'rešja, u 'vale, en ki'lometro, p'rej ku 'sən 'nàšla vi'turu, dà mà pe'la u špi'tau u 'Kupər.

Ku 'sən 'pəršla 'nutri u 'kambero, mà je p'rašala 'baba, dà ku 'jimàn pu'patke, ma 'jàs sən zas'topla, dà mà p'rašà ku 'jimàn cu'patke, za'tu 'sən 'ràkla, dà 'sən 'jiɣ pəs'tila du'ma. 'Jàs 'nisən zàs'topla, dà mà p'rašà, ku 'jimàn pu'patke, ki 'naše 'matere sɔ 'ràkle, da 'kadar sà ɣ're 'rodət, dà sà 'ima du'lorje.

N. G., Padna

V prevodu:

Copatki in popadki

Ko sem se odpravljala rodit, sem peščila od doma do Orešja, v dolini, kilometer, preden sem našla avtomobil, ki bi me peljal v Koper. Ko sem vstopila v sobo, me je babica vprašala, če imam popadke. Razumela sem, da me sprašuje o copatkih, in sem ji odgovorila, da sem jih pustila doma. Nisem razumela, da me sprašuje o popadkih, saj so naše matere popadkom reklo »dolorji«. Takrat sem prvič slišala za popadke.

'Vala 'dolina'

Samostalnik *'vala* je razširjen v celotnem istrskoslovenskem jezikovnem area-lu, na primer v Novi vasi nad Dragonjo, Padni, Svetem Petru *'vala* (Todorović in Koštiál 2014: 57), v Borštu na Tinjanu *'vala*, v Krkavčah *'vâlâ* (Todorović 2015: 62), v Dekanah in na Škofijah *'vala* (Todorović 2017a: 98), v Pučah *'vâla*, v Svetem Antonu *'vala* (Todorović 2018: 108).

Izraz poznajo tudi v hrvaški Istri, na primer v Boljunu in Roveriji *vàla* (RBG 300; RRG 309), v Funtani *vàla* (MFR 84).

Beseda je prevzeta iz istr. ben. *vale* ‘dolina’ (VG 162; Manzini in Rocchi 259), prim. v Kopru, Izoli in Piranu *'vale* (Todorović 2016a: 83); prim. trž. it., ben. in beneč. *vale* (GDDT 772; Basso in Durante 307; Boerio 777), mugl in furl. *val* (DDM 177; NP 1255), knj. it. *valle*.

Zadnji vir izraza je lat. glagol. *vallis* (REW 9134; DELI – CD-ROM).

Ki'lometro ‘kilometer’

Samostalnik *ki'lometro*, zabeležen v Padni, sicer ni dokumentiran v drugih istrskoslovenskih govorih, a ga lahko povežemo z nekaterimi čakavskimi variantami, na primer v Roveriji *kilòmetar* ‘kilometer’ (RRG 114).

Beseda je prevzeta iz knj. it. *chilometro* ‘kilometer’, ki je sestavljena *chilo* (iz fr. *kilo* < gr. *chilioi* ‘tisoč’) in *metro* (iz učene lat. besede *mētru(m)* < gr. *métron* ‘mera’ (DELI – CD-ROM)).

Vi'tura ‘avtomobil’

Samostalnik *vi'tura* uporabljajo tudi drugi slovenski istrski govori, na primer v Novi vasi nad Dragonjo, Padni in Svetem Petru *vi'tura* (Todorović in Koštiál 2014: 66), v Borštu *vi'tura*, v Krkavčah *ve'turà*, na Tinjanu *ve'tura* (Todorović 2015: 71), v Dekanih *vi'tura*, na Škofijah *ve'tura* (Todorović 2017a: 112), v Pučah in Svetem Antonu *vi'tura* (Todorović 2018: 122).

Besedo poznajo tudi v hrvaškem delu Istre, na primer v Boljunu *vetûra* (RBG 304), v Roveriji *vi'tura* (RRG 314).

Izraz, ki je najverjetneje prevzet iz istr. ben. *vetura* (Todorović 2016a: 83), prim. v Kopru in Izoli *ve'tura* (ibid.), ustreza tudi knj. it. *vettura* ‘izvošček, avtomobil’. Cortelazzo in Zolli izvajata besedo iz lat. *vectûra(m)* ‘kočija za javne prevoze/cena prevoza’, iz lat. *vēctū(m)*, ki je pretekli particip lat. glagola *vēhere* ‘voziti, prevažati’. Do razširitve pomena besede na ‘prevozno sredstvo’ je prišlo pod vplivom fr. *voiture* (DELI – CD-ROM).

Prati (EV 200) beleži sorodno benečansko besedo *veturo* ‘korito’, ki jo povezuje z lat. *vectōrius* ‘za transport’, ki izhaja iz lat. *vectāre* ‘prenesti, prepeljati’.

Špi'tau ‘bolnišnica’

Samostalnik *špi'tau* poznajo v vseh istrskoslovenskih krajih, na primer v Novi vasi nad Dragonjo, Padni, Svetem Petru *špi'tau* (Todorović in Koštiál 2014: 80), v Borštu *špi'tau*, v Krkavčah *špi'tou*, na Tinjanu *š'petau* (Todorović 2015: 86), v Dekanih *špi'tau*, na Škofijah *špe'tau* (Todorović 2017a: 132), v Pučah *špi'tau* in Svetem Antonu *špe'tau* (Todorović 2018: 122).

Besedo uporabljajo tudi v hrvaškem delu Istre, na primer v Boljunu *špitāl* (RBG 273), v Roveriji *špitâ* (RRG 275), v Funtani *špitâ* (MFR 75).

Beseda je prevzeta iz istr. ben. *spedal* (VG 1067) ‘bolnišnica’, prim. v Kopru in Izoli *ošpe'dal*, v Piranu *ošpe'dal* in *spe'dal* (Todorović 2016a: 120); prim. trž. it. *ospedal*, *ospidal* in *spidal* (GDDT 417, 661), beneč. *ospèal*, *spedale*, *ospedale* (Boerio 458), furl. *spedâl* (NP 1086), knj. it. *ospedale*.

Leksem izvira iz govornjene latinske besede *hōspitāle* ‘prenočišče, dom’ (REW 4198; DELI – CD-ROM).

'Kambera ‘soba’

Samostalnik *'kambera* (z različico *'kamera*) uporabljajo v vseh slovenskih istrskih idiomih, na primer v Novi vasi nad Dragonjo *'kâmbâra*, v Padni *'kambera*, v Svetem Petru *'kamera* (Todorović in Koštiál 2014: 102), v Borštu *'kambra*, v Krkavčah *'kâmarâ* in *'kâmberâ*, na Tinjanu *'kambra* (Todorović 2015: 107), v Dekanih na Škofijah *'kambra* (Todorović 2017a: 158), v Pučah *'kâmbara*, v Svetem Antonu *'kambâra* (Todorović 2018: 175).

Besedo *'kamera* uporabljajo tudi v čakavskem delu Istre, na primer v Boljunu in Roveriji *kâmara* (RBG 107; RRG 314), v Funtani *kâmara* (MFR 37).

Leksem je prevzet iz istr. ben. *câmera*, *cânbara* (Manzini in Rocchi 36), *câmara*, *camra* in *camera* (VG 150, 151), prim. v Kopru *'kamera*, v Izoli *'kamara* in *'kamera*, v Piranu *'kambra*, *'kamara* in *'kamera* (Todorović 2016a: 148); prim. trž. it. *câmara* in *câmera* (116, 117), beneč. *câmara* (Boerio 120), ben. *câmara* (Basso e Durante 53), mugl. *čâmara* (DDM 22), furl. *ciàmare* (NP 126), knj. it. *camera*.

Zadnji vir izraza je lat. *camĕra* (REW1545), iz gr. *kamára* ‘obok v sobi, soba v obokih’.

Ma ‘ampak, a, pa, vendar, toda’

Veznik *ma* je razširjen v celotni slovenski Istri, na primer v Novi vasi nad Dragonjo – *Ma 'kaj 'vâle 'nâtla?* ‘Kaj prav na tla?’ (Todorović in Koštiál 2014: 38), v Krkavčah *Ma 'kam 'bomo šle, du kje 'bomo ri'virale, ki u'sake já 'bârba To'nin?* ‘Kam bomo šli, do kje bomo prišli, če je vsakemu ime Tonin!’ (Todorović 2015: 38), na Škofijah *P'pravjo, da dŭol po'mayajŭ sej χu'dičj, ma γuor 'nanka Buχ.* ‘Pravijo, da dol pomagajo vsi hudiči, gor pa niti bog.’ (Todorović 2017a: 80), v Svetem Antonu – *Ma ki 'liapa k'rava, ma ki 'vime ki 'jema, si'γurno 'jema d'ŭâste m'liaka.* ‘O, kako lepa krava, kakšno vime ima, verjetno ima veliko mleka.’ (Todorović 2018: 94).

Besedo poznajo ga tudi čak. govorniki v Istri, na primer *mà* v Boljunu in na Roveriji (RBG 2015: 124; RRG 2014: 151), na primer *Mà i já ću puōć s tobom.* ‘Tudi jaz bom šel s teboj.’ (RBG *ibid.*).

Izraz je prevzet iz istr. ben. veznika *ma* ‘ampak, a, toda’ (VG 560); prim. trž. it. *ma* (GDDT 342), ben. *ma* (Basso e Durante 143), furl. *ma* (NP 544), knj. it. *ma*.

Beseda izhaja iz lat. prislova *māgis* ‘bolj, več’ (REW 5228; ESSJ II: 158) indoevropskega izvora (DELI – CD-ROM).¹¹

Du'lor ‘popadek’

Izraz *dulor*, v pomenu ‘popadek’, smo zabeležili le še v Pučah, in sicer *dɔ'lor* (Todorović 2018: 156). Za izraz ‘popadek’ drugi istrskoslovenski govori uporabljajo besedo *hip* (Todorović in Koštiál 2014: 89; Todorović 2015: 94; Todorović 2017a: 142; Todorović 2018: 156).

Samostalnik *du'lor*, v pomenu ‘bolečina’, je nedvomno razširjen v večini slovenskih in hrvaških govorov v Istri, a ga v razpoložljivih virih nismo našli; dokumentiran je le v Funtani, na primer *dolûor* (MFR 26) ‘bolečina’.

Izraz je bil sprejet iz istr. ben. *dolòr* ‘bolečina’ (VG 325); prim. trž. it. in ben. *dolor* (GDDT 211; Basso in Durante 87), beneč. *dolòr* (Boerio 243), mugl. *dolóur* in *dulóur* (DDM 35, 37), knj. it. *dolore* ‘bolečina’. Pri prevzemu izraza je prišlo do semantičnega premika bolečina – popadek.

Zadnji vir izraza je lat. učeni izraz *dolōre(m)*, ki izhaja iz *dolēre* ‘boleti’ (DELI – CD-ROM).

4. Sklep

V istrskoslovenskem narečju beležimo številne romanske izposojenke, pretežno istrskobeneškega izvora, ki so v kraje v zaledju mest Koper, Izola in Piran prišle iz italijanskega obmorskega narečja, ki ga govori avtohtono poseljeno prebivalstvo romanskih korenin. Meja med slovenskim in italijanskim istrskim narečjem ali istrobeneščino poteka po črti Dragonja–Šared–Bertoki–Hrvatini; zahodno od te črte se razreza območje govora istrskobeneškega narečja, na njeni vzhodni strani pa beležimo prisotnost slovenskih narečnih idiomov, ki jih razvrščamo v dve podnarečni skupini – rižansko in šavrinsko. Istrskobeneško narečje je bilo v Istri do konca druge svetovne vojne glavni pogovarjalni jezik; podeželani, ki so v domačem okolju ohranjali le svoje matere idiome, so z meščani vselej pogovarjali v istrobeneščini. Večina je bila namreč dvojezična ali vsaj receptivno dvojezična, medtem ko so bili prebivalci v mestih enojezični; le redki med njimi so poleg istrobeneščine govorili tudi (tedanji) italijanski knjižni jezik.

Iz predstavljenih narečnih besedil, zapisanih med dialektološkimi terenskimi raziskavami v Novi Vasi nad Dragonjo in Padni, smo izluščili 23 alohtonih izrazov, ki pripadajo romanski jezikovi plasti.

¹¹ Prim. Todorović 2017b: 46.

Analiza je pokazala, da večino izpostavljenih izrazov poznajo tako slovenski kot hrvaški govorniki v Istri. 70 odstotkov izrazov je bilo prevzetih iz istrskobeneškega narečja, ena beseda je ustrezala nekemu drugemu romanskemu idiomu (prim. eti. *bot*), ostale izraze pa smo povezali s knjižnoitalijanskimi predlogami. Te so govorniki najverjetneje prevzeli v recentnejšem času, morda s posredovanjem nekega istrskobeneškega idioma. Omenjenih izrazov v razpoložljivih slovarskih virih nismo našli, a poudariti velja, da neobstoj leksema v konkretnem narečnem slovarju še ne pomeni, da govorniki izraza niso uporabljali.

K izrazom istrskobeneškega izvora smo prišteli tudi dve hibridni izposojenki – *nonič* ‘dedek (pomanjševalnica)’ in *ufendjen* ‘užaljen’ –, sestavljeni iz romanske osnove in domače pripone, ter tri glagole – *'ordnat* ‘ukazati’, *diš'korit* ‘govoriti’, *'kantāt* ‘peti’ –, tvorjene z romansko osnovo in domačim obrazilom.

Literatura in viri

- Basso in Durante = Basso, Valter; Durante, Dino. 2000. *Nuovo dizionario veneto-italiano etimologico italiano-veneto: con modi di dire e proverbi*. Padova: Battaglia terme.
- Boerio = Boerio, Giuseppe. 1856. *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Giunti editore.
- DELI – CD-ROM = Cortelazzo, Manlio; Zolli, Paolo. 1999. *Dizionario etimologico della lingua italiana* (CD-ROM). Bologna: Zanichelli.
- DDM = Zudini, Diomiro; Dorsi, Pierpaolo. 1981. *Dizionario del dialetto mugliano*. Udine: Casamassima Editore.
- ESSJ I = Bezljaj, France. 1977. *Etimološki slovar slovenskega jezika 1: A–J*. Ljubljana: SAZU – Mladinska knjiga.
- ESSJ II = Bezljaj, France. 1982. *Etimološki slovar slovenskega jezika 2: K–O*. Ljubljana: SAZU – Mladinska knjiga.
- Filipi, Goran. 1988–89. Situazione linguistica istro-quarnerina. *Quaderni – Volume IX*, Rovigno, 153–163.
- Furlan, Metka. 2008. Iz primorske leksike II. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 18/1, Koper, 111–118.
- GDDT = Doria, Mario; Noliani, Claudio. 1987. *Grande dizionario del dialetto triestino*. Trieste: Il Meridiano.
- Giljanović, Suzana. 2011. *Leksikološko-etimološka razčlemba izbranih romanizmov v šavrinskih govorih*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- IbLA = Filipi, Goran; Buršič Giudici, Barbara. 2012. *Istrobeneški lingvistični atlas. Atlante linguistico istroveneto*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.

- Jakomin = Jakomin, Dušan. 1995. *Narečni slovar Svetega Antona pri Kopru*. Trst: Škedenjski etnografski muzej.
- Manzini in Rocchi = Manzini, Giovanni; Rocchi, Luciano. 1995. *Dizionario storico fraseologico etimologico del dialetto di Capodistria*. Rovigno: Centro di ricerche storiche Rovigno.
- MFR = Selman, Aleksander. 2006. *Mali funtanjanski rječnik*. Funtana: vlast. nakl.
- NP = Pirona, Giulio Andrea; Carletti, Ercole; Corgnali, Giovanni Battista. 2004. *Il nuovo Pirona. Vocabolario friulano*. Udine: Società filologica friulana.
- Prati = Prati, Angelico. 1968. *Etimologie venete*. Venezia – Roma: Istituto per la collaborazione culturale.
- RBG = Francetić, Ivan. 2015. *Rječnik boljunskih govora* (ur. Tamaro, Sandra). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- REW = Meyer-Lübke, Wilhelm. 2009. *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- RRG = Kalčić, Slavko; Filipi, Goran; Milovan, Valter. 2014. *Rječnik roverskih i okolnih govora*. Pazin – Zagreb – Pula: Matica hrvatska Pazin – Naklada Dominović.
- Skubic, Mitja. 1997. *Romanske jezikovne prvine na zahodni slovenski jezikovni meji*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Todorović, Suzana; Koštiál, Rožana. 2014. *Narečno besedje piranskega podeželja*. Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Todorović, Suzana. 2015. *Slovensko istrsko izrazje v zaledju Kopra*. Koper: Libris.
- Todorović, Suzana. 2016a. *Narečje v Kopru, Izoli in Piranu*. Koper: Libris.
- Todorović, Suzana. 2016b. Izrazi za medčloveške odnose, občutke in človekove lastnosti v narečnih idiomih slovenske Istre. *Jezikoslovni zapiski*, 22/2, Ljubljana, 93–108.
- Todorović, Suzana. 2017a. *Narečna raznolikost v okolici Kopra*. Koper: Libris.
- Todorović, Suzana. 2017b. Romanski jezikovni elementi v šavrinskem besedilu. *Jezikoslovni zapiski*, 23/1, Ljubljana, 41–60.
- Todorović, Suzana. 2018. *Raznovrstnost narečnih govorov na Koprskem*. Koper: Libris.
- Todorović, Suzana. 2019. *Istrobeneščina v krogu drugih jezikov in govorov v slovenskih obmorskih krajih*. Koper: Libris.
- VG = Rosamani, Enrico. 1999. *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella Venezia Giulia, in Istria, in Dalmazia, a Grado e nel Monfalconese*. Trieste: Lint.

Preuzeto i domaće u slovenskom istarskom dijalektu: raščlamba izabranih dijalekatnih tekstova

Sažetak

Autorica prikazuje preuzete izraze koje u svakodnevnoj komunikaciji rabe govornici istarskoslovenskog dijalekta koji svoj materinski jezik njeguju u zaleđu gradova Kopar, Izola i Piran. Žitelji istarskog zaleđa uvijek su bili u dodiru s Istranima romanskih korijena koji autohtono obitavaju u primorskim mjestima i u njihovom neposrednom zaleđu. Dijalekt tih građana nije autohton istarski idiom, u Istru ga je u doba svoje političke i kulturne prevlasti uvela Mletačka Republika. Spomenuti je dijalekt kolonijalni idiom koji pripada mletačkom dijalektu talijanskoga jezika. Mletački je do konca Drugog svjetskog rata bio glavni razgovorni jezik na cijelom poluotoku. Slavenski (ruralni) živalj bio je većim dijelom dvojezičan, barem receptivno, dok se građani njima nisu prilagođavali – govorili su samo svoj dijalekt, osim rijetkih intelektualaca koji su u to doba govorili tadašnji talijanski standardni jezik. Kako su spomenuta dva istarska dijalekta imala različit sociolingvistički status, njihovo je prožimanje bilo nesrazmjerno – u slovenskim istarskim idiomima bilježimo naime znatan broj romanskih posuđenica dok je broj slovenizama u istromletačkim govorima zanemariv.

Polazište našega istraživanja dva su kazivanja na dijalektu koje je autorica zabilježila u Novoj Vasi iznad Dragonje i u Padni. Autorica je iz tekstova izdvojila riječi romanskog podrijetla i etimološki ih obradila. Raščlamba je pokazala da 70 % preuzetih riječi pripada istromletačkome, dok su druge oblike govornici istroslovenskoga posudili iz standardnog talijanskog jezika, neke od njih vjerojatno posredstvom istromletačkoga. U kazivanjima su ispitanice upotrijebile i dva hibridna oblika, sastavljena od romanske osnove i domaćega dočetka te nekoliko glagola kojima je na talijansku osnovu dodan domaći nastavak.

Romance Loanwords and Indigenous Words in the Slovene Istrian Dialect: An Analysis of Selected Dialectal Texts

Summary

This article presents loanwords used in everyday communication by speakers of the Slovene Istrian dialect who preserve their mother tongue in the hinterland of three coastal towns – Koper, Izola, and Piran.

Throughout history, people living in the broad rural hinterland of these coastal towns and the interior of the Slovene Istrian region were in regular contact with the population of the towns who had Romance roots, who always spoke only the Istro-Venetian dialect.

The Istro-Venetian dialect is not an autochthonous Istrian variety but a variant of the Venetian language which was imported by the Republic of Venice during the period of Venetian supremacy in Istria, the so-called Colonial Venetian Period. Until the Second World War, Istro-Venetian functioned as the koine of Istria.

Speakers of the Slovene Istrian dialect were mostly bilingual or at least passively bilingual, while on the other hand, Romance speakers living in towns were mostly monolingual. The Venetian dialect was the exclusive language spoken by the town dwellers, with the exception of some intellectuals who used the Italian of that time. Because of the difference in the sociolinguistic status of the two dialects, the language interference between them was not equal.

While we have collected a large share of Romance forms among the loanwords in the Slovene Istrian dialect, there are only a few words of Slovenian origin used in Istro-Venetian.

This study is based on two dialectal texts recorded during dialectological fieldwork in the Šavrini villages of Nova vas nad Dragonjo and Padna. The analysis shows that dialectal (indigenous) Slovenian words are interspersed with Romance loanwords in the text.

The etymological analysis has shown that the majority of Romance loan words (70%) were borrowed from the Istro-Venetian dialect. The remaining lexemes were adopted from standard Italian. Some of these were probably borrowed from Venetian dialects. The analysis also reveals use of hybrid forms, composed of a Romance base and an indigenous suffix.

Ključne besede: istrskoslovensko narečje, istrskobeneško narečje, interferenca, prevzete besede, dialektologija, etimologija

Ključne riječi: istroslovenski, istromletački, interferencija, preuzete riječi, dialektologija, etimologija

Keywords: Istro-Venetian dialect, Slovene Istrian dialect, interference, loanwords, dialectology, etymology

